

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIŲ ĮSTAIGA

Biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 56, LT-01110 Vilnius, tel. 8 706 65105, faks. 8 706 65138, el. p. ombuds@lrski.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191759894

Lietuvos Respublikos Seimo
Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto
pirmininkui Laurynui Kasčiūnui

2021-09-16 Nr. 1/3D-2179

Kopija
Lietuvos Respublikos Seimo
pirmininkei Viktorijai Čmilytei-Nielsen

Lietuvos Respublikos Seimo valdybai

Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto
pirmininkui Tomui Vytautui Raskevičiui

Lietuvos Respublikos Ministrėi Pirmininkei
Ingridai Šimonytei

J. E. Lietuvos Respublikos Prezidentui
Gitanui Nausėdai

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 3 ir 19² straipsniais, siekdama, kad teisinis reglamentavimas nesudarytų prielaidų žmogaus teisių ir laisvių nepagrįstų suvaržymų rizikai, pagal kompetenciją įvertino Lietuvos Respublikos žvalgybos kontrolieriaus įstatymo projektą Nr. XIVP-673(2) (toliau – Projektas Nr. XIVP-673(2)), Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo Nr. VIII-1861 16¹, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 22¹ straipsniu įstatymo projektą Nr. XIVP-674 (toliau – Projektas Nr. XIVP-674), Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo Nr. VIII-950

11 ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą Nr. XIVP-677 (toliau – Projektas Nr. XIVP-677) ir kitus susijusius įstatymų projektus¹ (toliau kartu – Įstatymų projektai) bei teikia šiais projektais siūlomo teisinio reglamentavimo vertinimą žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo aspektu.

1. Projektu Nr. XIVP-673(2) siūloma Lietuvos Respublikos žvalgybos kontrolieriaus įstatymo 2 straipsnio 6 dalyje sąvoką „Žvalgybos kontrolieriaus ar jo pavaduotojo tyrimas“ apibrėžti, be kita ko, kaip žvalgybos institucijų veiklos teisėtumo ir (ar) žvalgybos pareigūnų veiksmų atitikties teisės aktų reikalavimams tyrimą bei vertinimą, o šio įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje numatyti, kad žvalgybos kontrolieriaus ir žvalgybos kontrolieriaus pavaduotojo veiklos uždaviniai apima žvalgybos metodų taikymo teisėtumo vertinimą, pareiškėjų skundų dėl žvalgybos institucijų ar (ir) žvalgybos pareigūnų veiksmų ir (ar) jų priimtų sprendimų teisėtumo bei žvalgybos pareigūnų pranešimų dėl žvalgybos institucijos vykdomos veiklos ir (ar) jų priimtų sprendimų teisėtumo nagrinėjimą. Žvalgybos kontrolieriaus įstatymo 11 straipsnyje siūloma numatyti, kad žvalgybos kontrolierius ir žvalgybos kontrolieriaus pavaduotojas, be kita ko, atlieka tyrimus dėl žvalgybinės informacijos rinkimo ir žvalgybos metodų taikymo bei kitos žvalgybų institucijų veiklos teisėtumo ir atitikties žmogaus teisių ir laisvių apsaugos reikalavimams, tiria pareiškėjų (žvalgybos pareigūnų) skundus (pranešimus) dėl žvalgybos institucijų ir (ar) žvalgybos pareigūnų veiksmų, jų priimtų sprendimų teisėtumo, dėl išnagrinėtų skundų priima sprendimus, teikia rekomendacijas žvalgybos institucijoms.

Visų pirma atkreiptinas dėmesys į tai, kad Europos Tarybos patariamoji institucija konstitucingumo klausimais Europos komisija „Demokratija per teisę“, pripažindama ombudsmeno institutą vienu iš valstybės demokratijos garantų bei siekdama apsaugoti ombudsmeno institucijas nuo bet kokių grėsmių šio instituto nepriklausomumui, 2019 m. kovo 15–16 dienomis vykusioje 118-oje plenarinėje sesijoje patvirtino Ombudsmeno institucijų veiklos stiprinimo principus (toliau – Venecijos principai), kuriais nustatyti pagrindiniai ombudsmenų institucijų steigimo, įgaliojimų ir veiklos standartai, kurių būtina laikytis, kad būtų užtikrintas tinkamas ombudsmeno institucijos funkcionavimas².

Venecijos principų 12 punkte numatyta, kad ombudsmeno mandatas turi apimti netinkamo viešojo administravimo prevencijos ir atitaisymo bei žmogaus teisių ir laisvių apsaugos ir viešinimo

¹ Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 573 ir 589 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą Nr. XIVP-675, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 14, 18 ir 112 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą Nr. XIVP-676, Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. VIII-1904 2 straipsnio ir priedėlio pakeitimo įstatymo projektą Nr. XIVP-678, Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo Nr. I-1338 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą Nr. XIVP-679.

² Venice Commission, Principles on the Protection and Promotion of the Ombudsman Institution („The Venice Principles“), 118th Plenary Session, Venice, 15–16 March 2019, [CDL-AD(2019)005], prieinama per: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2019\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2019)005-e).

šioje srityje funkcijas. Taigi šios funkcijos neturėtų būti siejamos su pareigūnų veiksmais (neveikimo) bei jų sprendimų teisėtumo ikiteisminiu vertinimu.

Veikdami Lietuvos Respublikos Konstitucijos 73 straipsnio 1 dalies nuostatų pagrindu Seimo kontrolieriai, tiriantys piliečių skundus dėl valstybės ir savivaldybių pareigūnų piktnaudžiavimo ar biurokratizmo bei atliekantys kitas Seimo kontrolierių įstatyme numatytas funkcijas, nėra įgalioti vertinti viešojo administravimo subjektų sprendimų, susijusių su šių subjektų kompetencijai priskirtais klausimais, teisėtumo ir pagrįstumo, nes tai yra išimtinė teisminės valdžios kompetencija, taip pat Seimo kontrolieriai nėra įgalioti atlikti ir viešojo administravimo subjektų sprendimų, veiksmai (neveikimo) ikiteisminį vertinimą.

Atsižvelgdami į tai, kad Žvalgybos kontrolieriaus įstaiga turėtų būtų steigama Konstitucijos 73 straipsnio pagrindu, ir į tai, kad dėl šios priežasties žvalgybos kontrolieriaus, kaip ir Seimo kontrolieriaus, veikla turėtų atitikti ombudsmeno instituto principus, siūlytume šiuo aspektu tobulinti Projektą Nr. XIVP-673(2) jame numatant, kad žvalgybos kontrolierius (jo pavaduotojas) atlieka tyrimus dėl galimai pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių žvalgybos srityje, bei atsisakant nuostatos, kad žvalgybos kontrolierius (jo pavaduotojas) vertina žvalgybos pareigūnų veiklos metodu, sprendimų, veiksmai (neveikimo) teisėtumą.

2. Įstatymų projektų aiškinamajame rašte nurodyta: *„prasminga stiprinti nepriklausomą žvalgybos institucijų priežiūrą, ir taip sukurti papildomą mechanizmą garantuojantį žmogaus teisių ir laisvių apsaugą bei žvalgybos institucijų veiklos teisėtumą.“* Įgyvendinti šį tikslą Projektu Nr. XIVP-673(2) siūloma Žvalgybos kontrolieriaus įstatymo 4 straipsnio 3 punkte numatyti, kad žvalgybos kontrolierius (žvalgybos kontrolieriaus pavaduotojas) yra nepriklausomas nuo kitų institucijų, savarankiškai sprendžia jo kompetencijai priskirtus klausimus.

Projektu Nr. XIVP-673(2) taip pat siūloma Žvalgybos kontrolieriaus įstatymo 11 ir 14 straipsniuose nustatyti, kad žvalgybos kontrolieriaus (žvalgybos kontrolieriaus pavaduotojo) pareigos apimtų, be kita ko, Lietuvos Respublikos Prezidento, Lietuvos Respublikos Seimo, Seimo komiteto, atliekančio žvalgybos institucijų parlamentinę kontrolę, Seimo laikinųjų tyrimo komisijų ir (ar) Lietuvos Respublikos Vyriausybės motyvuotų paklausimų nagrinėjimą bei išvadų šiems subjektams teikimą, taip pat pagal minėtų subjektų motyvuotą paklausimą tyrimų dėl žvalgybos institucijų veiklos teisėtumo ir (ar) žvalgybos pareigūnų veiksmai atitiktis teisės aktų ir žmogaus teisių ir laisvių apsaugos reikalavimams bei galimų asmens duomenų, tvarkomų nacionalinio saugumo ar gynybos tikslais, tvarkymo pažeidimų atlikimą.

Sutiktina su Projekto Nr. XIVP-673(2) rengėjų nuomone, jog, siekiant aukščiausio žmogaus teisių ir laisvių apsaugos žvalgybos srityje standarto, būtina užtikrinti žvalgybos kontrolieriaus nepriklausomumą, kuris yra viena pagrindinių ombudsmeno veiklos sąlygų. Vis dėlto

kvestionuotina, ar žvalgybos kontrolierius (jo pavaduotojas) galės būti visiškai nepriklausomas, kaip to reikalauja tarptautinis ombudsmeno instituto suvokimas, jeigu Žvalgybos kontrolieriaus įstatyme bus numatyta, kad žvalgybos kontrolierius vykdydamas savo pareigas privalės atlikti tyrimus Respublikos Prezidento, Seimo, Seimo komiteto, atliekančio žvalgybos institucijų parlamentinę kontrolę, Seimo laikinųjų tyrimo komisijų ir (ar) Vyriausybės motyvuotu paklausimu ir teikti šiems subjektams išvadas.

Nors valstybėse Europos Tarybos narėse ir nėra vieno standartizuoto ombudsmeno instituto modelio, visos šios šalys raginamos taikyti Venecijos principus ir imtis būtinų veiksmų, kad būtų sudarytos tinkamos sąlygos stiprinti ir plėtoti ombudsmeno institucijas ir jų gebėjimus bei nepriklausomumą ir būtų užtikrintas šių principų tinkamas, savalaikis ir veiksmingas įgyvendinimas³. Pagal Venecijos principų 14 punktą, ombudsmenas savo veikloje neturi nei gauti, nei vykdyti jokių valstybės valdžios nurodymų, o pagal Venecijos principų 16 punktą ombudsmenui turi būti suteikta diskrecija tyrimus dėl galimų žmogaus teisių ir laisvių pažeidimų atlikti savo iniciatyva arba gauto skundo pagrindu, o ne valstybės valdžios institucijos paklausimu arba pavedimu.

Siūlomas reglamentavimas sudaro prielaidas situacijoms, kai žvalgybos kontrolierius, vykdydamas savo veiklą, būtų įpareigotas vykdyti Žvalgybos kontrolieriaus įstatymo 11 ir 14 straipsniuose įvardijamų subjektų motyvuotus paklausimus arba jų pagrindu atlikti tyrimus bei neturėtų pasirinkimo laisvės jų nenagrinti. Todėl manytina, kad šiomis nuostatomis žvalgybos kontrolieriaus visiškai nepriklausomumas, savarankiškumas bei galimybė pačiam planuoti ir kontroliuoti savo veiklą būtų apribojami.

Atsižvelgdami į tai, Žvalgybos kontrolieriaus įstatymo 11 ir 14 straipsniuose siūlomai numatyti nuostatai nepritariame.

3. Projektu Nr. XIVP-673(2) siūloma Žvalgybos kontrolieriaus įstatymo 26 straipsnio 1 dalyje nustatyti, kad Žvalgybos kontrolieriaus įstaigai vadovauja žvalgybos kontrolierius, o 27 straipsnio 1 dalies 7 punkte – tai, kad žvalgybos kontrolierius „*tvirtina Žvalgybos kontrolieriaus įstaigos struktūrinių padalinių nuostatus, įstaigos darbo reglamentą, kuriame nustatytos vidaus darbo tvarkos taisyklės, valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartį, pareigybių sąrašus ir pareigybių aprašymus, nustato konkrečius valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartį, pareiginių algų koeficientus*“. Tačiau Žvalgybos kontrolieriaus įstatymo 26 straipsnio 5 dalyje taip pat siūloma numatyti, kad „*Žvalgybos*

³ Venice Commission, Principles on the Protection and Promotion of the Ombudsman Institution („The Venice Principles“), 118th Plenary Session, Venice, 15–16 March 2019, [CDL-AD(2019)005], 1, 5 punktai, prieinama per: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2019\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2019)005-e).

kontrolieriaus įstaigos struktūrą, jos uždavinius, funkcijas ir darbo organizavimą nustato Seimo patvirtinti Žvalgybos kontrolieriaus įstaigos nuostatai.“

Taigi, šiomis nuostatomis siūloma nustatyti, kad Seimas tvirtina Žvalgybos kontrolieriaus įstaigos nuostatus, o žvalgybos kontrolierius – Žvalgybos kontrolieriaus įstaigos struktūrinių padalinių nuostatus, Žvalgybos kontrolieriaus įstaigos darbo reglamentą.

Vis dėlto pastebėtina tai, kad, remiantis Venecijos principais, ombudsmeno institutas turėtų veikti visiškai nepriklausomai nuo parlamento valios ir ombudsmeno institucijos statusas negali prilygti įstaigos prie parlamento statusui. Venecijos principų 24 punkte numatyta, kad valstybės turi susilaikyti nuo bet kokių veiksmų, kuriais siekiama apriboti ar apribojama ombudsmeno instituto veikla arba kuriais sukeliama bet kokios kliūtys veiksmingam jo funkcionavimui, taip pat valstybės turi apsaugoti ombudsmeno institutą nuo tokių grėsmių. Be to, kaip aptarta pirmiau, turėtų būti paisoma ombudsmeno nepriklausomumo principo.

Atsižvelgiant į tai, manytume, kad Projektu Nr. XIVP-673(2) siūloma Žvalgybos kontrolieriaus įstatymo 26 straipsnio 5 dalies formuluotė nėra suderinama su ombudsmeno instituto pamatiniais principais ir jos turėtų būti atsisakyta, todėl siūlytume Žvalgybos kontrolieriaus įstaigos struktūros nustatymo ir visos įstaigos darbo organizavimo funkciją patikėti šios įstaigos vadovui, žvalgybos kontrolieriui.

4. Projektu Nr. XIVP-674 siūloma Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymą papildyti 22¹ straipsniu jame numatant žvalgybos kontrolieriaus ir jo pavaduotojo funkcijas. Pastebėtina tai, kad Projektu Nr. XIVP-673(2) žvalgybos kontrolieriaus ir jo pavaduotojo funkcijas siūloma numatyti ir Žvalgybos kontrolieriaus įstatymo 11 straipsnyje. Manome, kad šių nuostatų dubliavimas nėra tikslingas ir siūlytume Žvalgybos įstatymo 22¹ straipsniu nepapildyti.

5. Projektu Nr. XIVP-674 siūloma pakeisti Žvalgybos įstatymo 23 straipsnį, jame numatant, kad *„Skundus dėl žvalgybos pareigūnų veiksmų, pažeidžiančių žmogaus teises ar laisves, vykdant žvalgybą ir kontržvalgybą, tiria ir nagrinėja Žvalgybos kontrolierius ar jo pavaduotojas Žvalgybos kontrolieriaus įstatymo nustatyta tvarka.“*

Seimo kontrolierius pastebi, kad Žvalgybos įstatyme nesiūloma numatyti asmens teisės kreiptis į teismą dėl žvalgybos pareigūnų veiksmais vykdant žvalgybą ir kontržvalgybą galimai pažeistų žmogaus teisių ar laisvių. Nors, Seimo kontrolieriaus nuomone, vien tai, jog tokia nuostata Žvalgybos įstatyme šiuo metu nėra numatyta, nereiškia, kad yra paneigiama asmenų teisė kreiptis į teismą, tačiau svarbu pažymėti, kad ombudsmeno priimami sprendimai (išvados) yra rekomendacinio pobūdžio, todėl ombudsmenui suteikti įgaliojimai nagrinėti asmenų skundus dėl žvalgybos pareigūnų veiksmų ar neveikimo, galimai pažeidžiančių žmogaus teises bei laisves, neturėtų būti klaidingai interpretuojami kaip alternatyva teisminei gynybai bei suvokiami kaip

vienintelė ir efektyviausia asmens teisių gynybos priemonė. Atsižvelgiant į tai, siūlytina Žvalgybos įstatyme aiškiai numatyti asmenų teisę kreiptis į teismą siekiant apginti visas dėl žvalgybos institucijų veiksmų (neveikimo) pažeistas jų teises arba laisves, t. y. ne tik dėl žvalgybos institucijų veiksmų ar neveikimo, susijusių su asmens duomenų tvarkymu nacionalinio saugumo arba gynybos tikslais, kaip šiuo metu yra numatyta Žvalgybos įstatymo 16¹ straipsnio 5 dalyje.

Papildomai informuojame, kad Seimo kontrolierius 2019 m. atliko tyrimą dėl esminių žmogaus teisių problemų, susijusių su Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento (toliau – VSD) pareigūnų veikla. Šio tyrimo ataskaitoje⁴, be kita ko, Seimo kontrolierius atkreipė dėmesį į tai, kad kontrolė turėtų apimti ne tik veiklos teisėtumo, darbuotojų atliekamo darbo vertinimo, bet ir žmogaus teisių apsaugos standartų laikymosi VSD veikloje užtikrinimą. Seimo kontrolierius konstatavo, kad Žvalgybos įstatyme numatyta asmens teisių apsaugos garantija nėra pakankama, o toks reglamentavimas, kai nėra užtikrinama asmens teisė kreiptis į teismą, nėra tinkamas ir kelia abejonių, ar šalies teisinėje sistemoje įtvirtintas VSD veiklos kontrolės mechanizmas atitinka esminius neteisminės kontrolės principus bei užtikrina Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje įtvirtintų vertybių apsaugą.

Atsižvelgdamas į tai Seimo kontrolierius pažymėjo, kad VSD vykdomos veiklos pobūdis ir ypatingas statusas (dėl didelės rizikos pažeisti žmogaus teises) neleidžia šios veiklos subjektui palikti visiškos savivaldos teisės, todėl turėtų būti nustatytas ir efektyvus išorinis VSD veiklos kontrolės mechanizmas, bei rekomendavo Ministrui Pirmininkui inicijuoti Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo pakeitimą, nustatant maksimalius žvalgybos metodų taikymo terminus, VSD surinktos informacijos naikinimo sąlygas bei galimybę asmenims efektyviai ginti savo teises teisme.

Primename, kad siekiant įgyvendinti Seimo kontrolieriaus rekomendacijas, Ministro Pirmininko 2020 m. kovo 4 d. potvarkiu Nr. 47 buvo sudaryta darbo grupė, kuri pateikė pasiūlymų dėl žvalgybos ir kriminalinės žvalgybos institucijų vidaus ir išorės kontrolės mechanizmo tobulinimo. Šiems darbo grupės pasiūlymams kartu su Vyriausybės pasitarime išsakytais papildomais pasiūlymais buvo gautas Vyriausybės pritarimas (Vyriausybės pasitarimo 2020 m. rugsėjo 30 d. protokolas Nr. 43) bei pavesta Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijai, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai parengti atitinkamų įstatymų pakeitimo projektus, o Lietuvos Respublikos generalinei prokuratūrai, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybai ir VSD pagal kompetenciją dalyvauti juos rengiant.

6. Projekto Nr. XIVP-674 1 straipsniu siūloma pakeisti Žvalgybos įstatymo 16¹ straipsnio 5 dalį panaikinant nuostatą, kad asmuo turi teisę kreiptis į Seimo kontrolierių Seimo kontrolierių

⁴ Seimo kontrolieriaus 2019 m. gruodžio 20 d. pažyma-ataskaita Nr. 4D-2018/1-897 „Dėl žmogaus teisių problemų Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamente“.

įstatymo nustatyta tvarka. Projektu Nr. XIVP-677 taip pat siūloma pakeisti Seimo kontrolierių įstatymo 11 ir 12 straipsnius numatant, kad Seimo kontrolieriai netiria žvalgybos institucijų veiklos.

Tai reiškia, kad, Įstatymų projektų rengėjo manymu, pritarus siūlomiems pakeitimams, Seimo kontrolieriai neturėtų įgaliojimų tirti piliečių skundų dėl žvalgybos pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai pažeidžiančių žmogaus teises ir laisves viešojo administravimo srityje.

Vis dėlto siūlomas reguliavimas kelia abejonių dėl jo atitikties Konstitucijos 73 straipsniui, kuriame numatyta, kad Seimo kontrolieriai tiria piliečių skundus dėl valstybės ir savivaldybių pareigūnų (išskyrus teisėjus) piktnaudžiavimo ar biurokratizmo.

Vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo 3 straipsniu, Seimo kontrolierių veiklos tikslai apima žmogaus teisės į gerą viešąjį administravimą, užtikrinanti žmogaus teises ir laisves, gynimą ir valdžios įstaigų pareigos tinkamai tarnauti žmonėms vykdymo priežiūrą, o šių tikslų įgyvendinimo tvarka numatyta atitinkamai Seimo kontrolierių įstatymo 12–18 straipsniuose, kuriuose detalizuojama Seimo kontrolierių tiriamų skundų priėmimo ir nagrinėjimo tvarka, bei 19 straipsnyje, kuriame numatytos Seimo kontrolierių teisės įgyvendinant jiems patikėtus tikslus.

Vadovaujantis Seimo kontrolierių įstatymo 12 straipsniu, Seimo kontrolieriai yra įgalioti šiame įstatyme nustatyta tvarka tirti pareiškėjų skundus dėl *pareigūnų* piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių viešojo administravimo srityje. Pagal Seimo kontrolierių įstatymo 2 straipsnyje pateiktas šiame įstatyme vartojamų sąvokų apibrėžtis, sąvoka „pareigūnas“ apima, be kita ko, valstybės ir savivaldybių institucijų ar įstaigų tarnautojus, taip pat kitus darbuotojus, atliekančius viešojo administravimo funkcijas, ir kitus valstybės įgaliotus asmenis, atliekančius įstatymų nustatytas valstybės suteiktas funkcijas (taigi, ir pareigūnus, įgaliotus atlikti kriminalinės žvalgybos veiksmus), o piktnaudžiavimu laikomi tokie pareigūno veiksmai ar neveikimas, kai jam suteikti įgaliojimai naudojami ne pagal įstatymus bei kitus teisės aktus arba savanaudiškais tikslais ar dėl kitokių asmeninių paskatų, taip pat tokie pareigūno veiksmai, kai viršijami suteikti įgaliojimai ar savivaliaujama. Taip pat pažymėtina, jog Seimo kontrolierių įstatymo 7 straipsnio 2 dalies formuluotė suponuoja, kad vienas iš Seimo kontrolierių pagal jam suteiktus įgaliojimus tiria *visų* valstybės institucijų ir įstaigų (įskaitant ir žvalgybos bei kriminalinės žvalgybos institucijų) pareigūnų veiklą *viešojo administravimo srityje*. Darytina išvada, kad, tiek pagal Konstituciją, tiek ir pagal Seimo kontrolierių įstatymą, Seimo kontrolieriai yra įgalioti tirti pareiškėjų skundus dėl žvalgybos pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių būtent *viešojo administravimo srityje*, nes šie pareigūnai atitinka Seimo kontrolierių įstatyme pateiktą sąvokos „pareigūnas“ apibrėžimą.

Atsižvelgdami į tai manome, kad žvalgybos institucijos neturėtų patekti į Seimo kontrolierių įstatymo 12 straipsnyje įvardytas išimtis, nes šios institucijos atlieka viešojo administravimo

funkcijas ir jos nėra kolegialios institucijos, todėl Projektu Nr. XIVP-674 siūlomiems Seimo kontrolierių įstatymo pakeitimams nepritariame iš esmės.

7. Atsižvelgiant į visa, kas išdėstyta, pastebėtina ir tai, kad Įstatymų projektų rengėjas siūlo įgaliojimus tirti pareiškėjų skundus (pranešimus) dėl galimai pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių žvalgybos srityje suteikti būtent žvalgybos kontrolieriui, ir dėl šios priežasties manome, jog Žvalgybos kontrolieriaus įstatymas turi atspindėti Venecijos principuose numatytus ombudsmeno veiklos pagrindus. Vis dėlto Įstatymų projektų aiškinamajame rašte, apžvelgiant užsienio šalių praktiką dėl ombudsmenų veiklos žvalgybos srityje, taip pat nurodyta, kad „*Austrijoje, Danijoje, Švedijoje, Norvegijoje, Belgijoje, Nyderlanduose, Portugalijoje, Graikijoje, Kroatijoje, Jungtinėje Karalystėje, Šveicarijoje, Šiaurės Makedonijoje žvalgybos ombudsmeno nėra, tačiau iš dalies analogiškas nepriklausomo priežiūros funkcijas atlieka specialios institucijos ar pareigūnai – įgaliotiniai, komisarai, specialieji komitetai, priežiūros valdybos, tarybos. Visose šiose valstybėse, išskyrus Švediją, veikia ir specializuotos žvalgybos institucijų parlamentinės priežiūros struktūros (komitetai, pakomitečiai). Vokietijoje ir neparlamentinę priežiūrą iš esmės kontroliuoja specialus parlamento komitetas.*“ Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į tai, kad Venecijos principai nėra skirti tokių subjektų, kaip komisijos, tarybos, valdybos, komisarai, atliekančių funkcijas žmogaus teisių ir laisvių apsaugos užtikrinimo srityje, steigimo ir veiklos pagrindams apibrėžti. Vertinant tai pastebėtina, kad Projektu Nr. XIVP-673(2) siūlomas reguliavimas Venecijos principams neprieštarautų, jeigu šiuo projektu būtų siūloma apibrėžti ne žvalgybos ombudsmeno institucijos, o kito, ne iš Konstitucijos 73 straipsnio kildinamo, priežiūros subjekto, kaip antai specialaus komiteto, steigimo ir veiklos pagrindus.

Pagarbiai

Seimo kontrolierius, Įstaigos vadovas

Augustinas Normantas

Vytautas Valentinavičius, tel. 8 706 65 148, el. paštas vytautas.valentinavicius@lrski.lt

Fausta Viktorija Osicnaitė, tel. 8 706 65 123, el. paštas fausta.osicnaite@lrski.lt